

PRAWA DZIECKA

Materiał szkoleniowy przygotowany przez Krzysztofa Cieszkowskiego – członka Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Prawnej - w ramach projektu realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji „Edukacja prawna w podstawie programowej”

➤ **CEL ZAJĘĆ** - Po zakończonych zajęciach uczestnicy:

- (wiedza) będą wiedzieli:
 1. O istnieniu instytucji Rzecznika Praw Dziecka
 2. Jaka jest historia praw dziecka
 3. Dziecko jest podmiotem praw
 4. Jakie regulacje prawne dotyczą dziecka
 5. Kiedy czynności dokonywane przez dzieci są ważne
 6. Jakie uprawnienia nabywa się wraz z wiekiem
- (umiejętność) będą umieli:
 1. Wskazać jaka jest różnica pomiędzy małoletnim, nieletnim oraz młodocianym
 2. Gdzie szukać pomocy w przypadku naruszenia praw dziecka
 3. Wskazać odpowiednie przepisy odnoszące się do kwestii relacji rodziców z dziećmi w ramach władzy rodzicielskiej
 4. Wskazać od jakiego wieku nabywa się określone prawem uprawnienia
- (wartości – cele wychowawcze) będą rozumieli, że:
 1. Dziecko też ma swoje prawa, których dorośli powinni przestrzegać
 2. Dziecko ma również swoje obowiązki, które powinno wykonywać
 3. Władza rodzicielska to nie tylko prawa, ale obowiązki zarówno rodziców jaki i dzieci
 4. Dziecko jest chronione przez prawo

➤ **METODY:**

- Mini-wykład
- Burza mózgów
- Dyskusja
- Kazusy
- Praca w małych grupach

➤ **PLAN ZAJĘĆ**

- 1) Dziecko w języku prawny i prawniczym
- 2) Związek między wiekiem a uprawnieniami
- 3) Władza rodzicielska
- 4) Prawa dziecka

SCHEMAT ZAJĘĆ

1. DZIECKO W JĘZYKU PRAWNYM I PRAWNICZYM

(CO) Przedstawiamy uczestnikom zajęć w jaki sposób dziecko jest definiowane w przepisach prawa

(PO CO) Celem tej aktywności jest uzmysłowienie uczestnikom zajęć, że dziecko ma określone prawa, ale i obowiązki, a znajomość podstawowych pojęć prawnych ułatwi tego zrozumienie.

(JAK) Burza mózgów, mini-wykład

Na początku aktywności prosimy by uczestnicy podali synonimy słowa „dziecko” z uwzględnieniem zwrotów używanych w prawie. Wszystkie odpowiedzi zapisujemy na tablicy, nawet te które wydają się nieprawidłowe. Jeżeli odpowiedzi jest mało lub też uczestnicy nie podali określeń prawniczych dopisujemy sami na tablicy takie zwroty jak „małoletni”, „nieletni”, „młodociany”, „nasciturus”, „pogrobowiec”, „infant”, „delfin”, „noworodek”, „niemowlę”, „berbeć”, „zstępny”, „potomek”, „progenitura”. Następnie pytamy się uczestników, które z tych synonimów, które wymienili wiążą się bezpośrednio z językiem prawnym i prawniczym. Podkreślamy udzielone odpowiedzi. Następnie pytamy uczestników czy są w stanie podać definicje tych synonimów lub określić kiedy mamy do czynienia z danym podmiotem. Słuchamy odpowiedzi, a następnie przystępujemy do mini-wykładu.

Definicję pojęcia „dziecko” możemy odnaleźć między innymi w przepisach Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenia Ogólne ONZ z dnia 20 listopada 1989 roku oraz w ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka z dnia 6 stycznia 2000 roku. W polskim prawie cywilnym oraz karnym występują pewne, które w pewien sposób dotyczą dziecka i definiują jego sytuację prawną w danych postępowaniu.

Konwencja o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 roku Nr 120, poz. 526 z późn. zm.)

Artykuł 1.

W rozumieniu niniejszej konwencji „dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 roku Nr 6, poz.69 z późn. zm.)

Art. 2.

1. W rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

NIELETNI to taka osoba, która w momencie popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła 17 roku życia. Osoba taka podlega odpowiedzialności karnej tylko w wyjątkowych wypadkach określonych w kodeksie karnym (chodzi to przede wszystkim o najcięższe przestępstwa) oraz w przepisach ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Co do zasady nieletni odpowiada za swoje czyny przed sądem rodzinnym, zaś w określonych przypadkach odpowiada przed sądem karnym.

MŁODOCIANY to z kolei osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła 21 lat i w chwili orzekania przed sądem pierwszej instancji nie osiągnęła 24 roku życia. Pojęcie to występuje jeszcze na gruncie prawa pracy i według kodeksu pracy jest to osoba, która ukończyła 16 lat, a nie ukończyła 18 roku życia. W przypadku postępowania karnego wymierzając karę młodocianemu sąd kieruje się przede wszystkim tym by sprawcę wychować, dlatego też może on zastosować w stosunku do młodocianego nadzwyczajne złagodzenie kary. Z kolei na gruncie prawa pracy młodociany korzysta ze szczególnej ochrony w zakresie stosunku pracy (np. Czas pracy młodocianego w wieku do 16 lat nie może przekraczać 6 godzin na dobę, a młodocianego który jest wieku powyżej 16 lat nie może przekraczać 8 godzin na dobę, nie może też pracować w godzinach nadliczbowych lub w porze nocnej).

MAŁOLETNI w rozumieniu przepisów prawa cywilnego to z kolei osoba, która nie ukończyła 18 roku życia, a także nie zawarła związku małżeńskiego (dotyczy to kobiet). Małoletni jest również chroniony przez przepisy prawa

cywilnego np. w zakresie zdolności do czynności prawnych (ograniczona zdolność do czynności prawnych – od 13 do 18 roku życia lub jej brak poniżej 13 roku życia).

Pojęciami związanymi z prawem są również „nasciturus” oraz „zstępny”.

NASCITURUS to zwrot z łaciny i oznacza dziecko, której jest poczęte ale jeszcze nie narodzone. Pojęcie nasciturusa ma szczególne znaczenie w zakresie prawa spadkowego, gdyż dziecko, które jest poczęte w chwili otwarcia spadku (czyli śmierci spadkodawcy) może być spadkobiercą, ale pod warunkiem, że urodzi się żywe.

ZSTĘPNY to pojęcie również z zakresu prawa spadkowego, które oznacza potomka danej osoby czyli np. syna, córkę, wnuka, prawnuka itd. Odnosi się to do pokrewieństwa i ma znaczenie przy dziedziczeniu.

Jak widać, na gruncie prawa dziecko jest w zależności od sytuacji różnie określane i ma z tego powodu różne prawa i obowiązki. Bycie dzieckiem nie oznacza bynajmniej, że jest się wyjętym z „obiegu prawnego”, wręcz przeciwnie jest się jego częścią, ale na pewno w mniejszym zakresie niż gdy się jest dorosłym.

2. ZWIĄZEK MIĘDZY WIEKIEM A UPRAWNIENIAMI

(CO) Wskazujemy na to, że w zależności od wieku istnieją różne uprawnienia i obowiązki.

(PO CO) Celem tej aktywności jest uświadomienie uczestnikom, że istnieją pewne prawa i obowiązki, które przysługują bez względu na wiek oraz, że dla ważności niektórych czynności prawnych czy też sprawowania niektórych funkcji publicznych czy społecznych konieczne jest osiągnięciu określonego przez prawo wieku.

(JAK) Kazusy

Prowadzący rozdaje uczestnikom kazusy i prosi ich o zapoznanie się z nimi, a następnie o udzielenie odpowiedzi według posiadanej przez uczestnika wiedzy na dany temat. Nie krytykujemy złych odpowiedzi, podajemy podstawę prawną prawidłowej odpowiedzi.

KAZUSY:

Kazus nr 1

Jan ma 14 lat i chciałby podjąć na stałe pracę w pobliskim warzywniaku. Czy może być ona tam zatrudniony? Czy ma odpowiedni wiek do zawarcia z nim umowy o pracę?

Odpowiedź: Nie, Jan nie może pracować w warzywniaku, gdyż zgodnie z art. 190 kodeksu pracy możliwe jest zatrudnianie osób, które ukończyły 16 lat, a nie przekroczyły 18 roku życia. By móc zawrzeć umowę o pracę na normalnych zasadach Jan musiałby mieć skończone 18 lat – art. 22 § 2 kodeksu pracy

Kazus nr 2

Aleksandra ma już 19 lat i postanowiła, że nie chce się już uczyć na studiach. Jej mama powiedziała, że ma studiować, gdyż dopiero jak skończy 26 lat będzie mogła decydować czy się chce uczyć czy nie. Czy mama Aleksandry ma rację?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 70 Konstytucji RP tylko do 18 roku życia nauka jest obowiązkowa.

Kazus nr 3

Grzegorz ma 17 lat i dostał od dziadka na gwiazdkę 2000 zł. Chciałby kupić sobie nową konsolę do gier. Czy może ją nabyć i czy potrzebuje do tego zgody rodziców?

Odpowiedź: Tak. Zgodnie z art. 15 kodeksu cywilnego Grzegorz ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych, jednak co do zasady zgodnie z art. 17 kodeksu cywilnego do ważności czynności prawnej dokonanej przez Grzegorza powinna być potrzebna zgoda rodziców jako jego przedstawicieli ustawowych.

Kazus nr 4

Anna ma lat 16, zaś Patryk 18, spodziewają się dziecka. Czy Anna może wyjść za Patryka? Czy potrzebna jest do tego zgoda rodziców Anny i Patryka?

Odpowiedź: Anna z Patrykiem mogą się pobrać, gdyż zgodnie z art. 10 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego kobieta, która nie ukończyła 18 lat może zawrzeć związek małżeński jeżeli z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny. Do zawarcia takiego związku małżeńskiego potrzebna jest zgoda sądu, a nie rodziców.

Kazus nr 5

Tomasz na 18 urodziny dostał 500 zł od wujka i za nie kupił sobie odtwarzacz mp3. Odtwarzacz okazał się wadliwy, więc Tomasz chciał go zwrócić, jednak sprzedawca odmówił przyjęcia towaru. Tomasz chciałby jednak odzyskać pieniądze, ale nie wie czy może samodzielnie złożyć pozew, w końcu 2 dni temu skończył 18 lat. Czy Tomasz może mimo to złożyć pozew w sądzie w swoim imieniu?

Odpowiedź: Oczywiście. Zgodnie z art. 65 § 1 kodeksu postępowania cywilnego, Tomasz ma zdolność do czynności procesowych, gdyż ukończył już 18 lat, dlatego też może samodzielnie złożyć pozew do sądu.

Kazus nr 6

Władysław ma 6 lat. Dostał od mamy 50 zł by kupić sobie lizaka. Udał się do sklepu i poprosił o niego, a sprzedawca nie wydała mu reszty tylko powiedziała, że kosztuje on właśnie 50 zł. Czy taka umowa jest ważna?

Odpowiedź: Nie. Zgodnie z art. 14 § 1 kodeksu cywilnego taka czynności jest nieważna.

Kazus nr 7

Ten sam Władysław udał się ponownie do sklepu i kupił za 50 zł kredki i dwa ołówki. Zapłacił za nie 10 zł. Sprzedawca wydał resztę. Czy ta umowa będzie ważna?

Odpowiedź: Tak. Zgodnie z art. 14 § 2 kodeksu cywilnego taka czynności jest ważna, gdyż należy do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego.

Kazus nr 8

Bonifacy ma 16 lat i dostał w prezencie od rodziców album ze zdjęciami dzikich zwierząt. Postanowił go sprzedać swojemu koledze. Czy może to zrobić?

Odpowiedź: Tak. Zgodnie z art. 22 kodeksu cywilnego taka czynności jest ważna, gdyż jeżeli rodzice oddali mu książkę do swobodnego użytku, to uzyskuje on pełną zdolność w zakresie czynności prawnych które dotyczą tej książki.

Kazus nr 9

Łukasz ma 18 lat i chce studiować prawo by potem zostać sędzią. Ile lat musi mieć skończone by być powołanym na to stanowisko?

Odpowiedź: Zgodnie z art. 61 § 1 pkt. 5 prawa o ustroju sądów powszechnych musi mieć skończone 29 lat.

Kazus nr 10

Tadeusz ma 20 lat i chce być posłem. Przygotowuje już swój programy wyborczy i plakaty. Czy może startować w wyborach do Sejmu?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 99 ust. 1 Konstytucji oraz art. 11 § 1 pkt 1 kodeksu wyborczego musi mieć skończone 21 lat najpóźniej w dniu wyborów.

Kazus nr 11

Mariola ma 17 lat i chce być w przyszłości posłem i senatorem, tak by móc bardziej pomagać ludziom w parlamencie. Czy może startować w wyborach jednocześnie o mandat posła i senatora?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 100 ust. 2 Konstytucji oraz art. 193 § 2 kodeksu wyborczego nie można łączyć tych funkcji.

Kazus nr 12

Bożena ma ukończone 18 lat i chciałby wstąpić do partii. Jeszcze nie wie jakiej, ale jej koleżanka powiedziała jej, że do partii mogą przystępować jedynie osoby, które mają ukończone 21 lat. Czy koleżanka Bożeny ma rację?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o partiach politycznych wystarczy mieć ukończone 18 lat.

Kazus nr 13

Sebastian ma 17 lat i choruje na raka. Obawia się, że niebawem umrze, dlatego chciałby sporządzić testament, gdyż posiada pokaźną kolekcję komiksów, która chciałby przekazać swojemu koledze. Czy Sebastian może sporządzić testament?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 944 § 1 kodeksu cywilnego musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych czyli skończone 18 lat.

Kazus nr 13

Mały Franek ma 11 lat gdy umiera jego dziadek, który w testamencie zapisuje mu nieruchomość w centrum Warszawy. Czy Franek w ogóle może odziedziczyć tę nieruchomość?

Odpowiedź: Tak, gdyż nie ma ograniczeń wiekowych pod warunkiem, że jest to osoba żyjąca w chwili otwarcia spadku – art. 927 § 1 i 2 kodeksu cywilnego.

Kazus nr 14

Marcin ma 17 lat i pobił swojego kolegę. Bagatelizuje jednak to zdarzenie i mówi, że nie boi się niczego, bo nie może odpowiadać przed sądem gdyż nie ma skończonych 18 lat. Czy Marcin ma rację?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 10 § 1 kodeksu karnego odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiadają osoby, które ukończyły 17 lat.

Kazus nr 15

Małgorzata ma 16 lat i bardzo interesuje się prawem i procesami sądowymi. Postanowiła udać się do sądu by móc jako publiczność obserwować proces znanej grupy przestępczej. Czy Małgorzata może brać udział w takiej rozprawie jako publiczność?

Odpowiedź: Nie, gdyż zgodnie z art. 356 § 1 kodeksu postępowania karnego na rozprawie oprócz osób biorących udział w postępowaniu mogą być obecne tylko osoby pełnoletnie.

3. WŁADZA RODZICIELSKA

(CO) Ta aktywność służy poznaniu przepisów regulujących kwestie władzy rodzicielskiej.

(PO CO) Po zakończeniu tej aktywności uczestnicy będą wiedzieli, że władza rodzicielska jest regulowana przez przepisy prawa, które mogą być podstawą dochodzenia praw przed sądami.

(JAK) Dyskusja

Celem tej aktywności jest dyskusja na temat pojęcia władzy rodzicielskiej na kanwie przepisów prawa. Zachęcamy uczestników do tego by każdy z nich mógł podać co najmniej jeden wyraz, który kojarzy im się z władzą rodzicielską. Przykłady zapisujemy na tablicy.

Pytamy się uczestników, czy według nich władza rodzicielska powinna być regulowana przez przepisy prawa, a jeśli tak to w jaki sposób. Czy powinny być narzucone konkretne prawa i obowiązki czy jednak przepisy powinny być elastyczne nie nakazujące lub zakazujące pewnych zachowań. Czy władza rodzicielska jest nieograniczona? Czy rodzice mogą wszystko w stosunku do swych dzieci? Czy mogą na przykład zabronić im opuszczania domu za karę lub też dać klapsa gdy się nie słuchają? Czy dzieci są winne rodzicom posłuszeństwo i szacunek? Zachęcamy uczestników do dyskusji na ten temat, czasami prowokując pewne kwestie. Staramy się na koniec wyciągnąć pewne wnioski i zebrać przedstawione poglądy lub stanowiska. Pamiętajmy by zapytać się o przepisy prawa i ewentualnie o to jaka dziedzina prawa może lub zajmując się tą kwestią.

Następnie zapoznajemy uczestników z treścią art. 95, 96 i 96¹ kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Można je wypisać na planszy. Można przynieść kodeks rodzinny i opiekuńczy, można wreszcie odbić te artykuły w kilku egzemplarzach, tak, by uczestnicy mieli swobodny dostęp do treści tego przepisu.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 roku Nr 9, poz. 59 z późn. zm.)

Art. 95.

§ 1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.

§ 2. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra.

§ 3. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

§ 4. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

Art. 96.

§ 1. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

§ 2. Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej.

Art. 96¹.

Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Po zapoznaniu się z treścią przepisów ponownie wracamy do tematu i pytamy uczestników, czy przedstawiona regulacja według nich jest dobrym rozwiązaniem czy jednak chcieli by coś zmienić – dodać lub odjąć.

Celem tej aktywności jest przede wszystkim zwrócenie uwagi uczestników na to, że niektóre kwestie z zakresu stosunków rodziców z dziećmi nie są obojętne dla prawa. Często uważa się, że prawo nie powinno ingerować w życie prywatne rodziny, jednakże ustawodawca jest innego zdania i stąd też zaproponowane przez niego zapisy w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

4. PRAWA DZIECKA

(CO) Uczestnicy tworzą zestaw podstawowych praw dziecka.

(PO CO) By zapoznać uczestników z podstawowym katalogiem praw dziecka i instytucją Rzecznika Praw Dziecka, przypominając o zasadach dobrego prawa.

(JAK) Mini wykład, praca w małych grupach.

Na początku tej aktywności warto krótko przybliżyć uczestnikom historię praw dziecka oraz przedstawić informację na temat najważniejszego obecnie aktu prawa międzynarodowego jakim jest Konwencja o prawach dziecka.

Pierwsze próby regulacji praw dziecka pojawiły się dopiero w XIX wieku i wiązały się one przede wszystkim z zapewnieniem dzieciom ochrony przed życiem w nędzy i wyzyskiem jak w ówczesnych czasach był na porządku dziennym. Dotyczyło to przede wszystkim zakazu zatrudniania dzieci w kopalniach, fabrykach i rolnictwie. Dodatkowo celem pierwszych regulacji prawnych było złagodzenie karania dzieci na tle obowiązujących wówczas przepisów prawa karnego. Pierwsze regulacje prawne pojawiły się na przełomie XIX i XX wieku.

W 1922 roku powstało Międzynarodowe Stowarzyszenie Opieki nad Dzieckiem, w Anglii powstała organizacja pod nazwą „Save the Children” (1919 rok), a w Szwecji „Radda Barnen” (1919 rok). Przełomowym znaczeniem dla rozwoju praw dziecka było powstanie Międzynarodowego Związku Pomocy Dzieciom (1920 rok), który początkowo zajmował się jedynie gromadzeniem funduszy na pomoc dzieciom poszkodowanym przez działania wojenne, później w 1924 roku dzięki staraniom MZPD Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów przyjęło pierwszy międzynarodowy akt praw regulujący prawa dziecka – Deklaracja Praw Dziecka (zwana również Deklaracją Genewską). Po II wojnie światowej w 1945 roku doszło do częściowego połączenia niektórych międzynarodowych organizacji zajmujących się ochroną praw dziecka (m.in. połączyły się MZPD z MSOND). W dniu 11 listopada 1946 roku z inicjatywy Ludwika Rajchmana (naszego rodaka) powołano do życia UNICEF. Początkowo UNICEF miał pomagać (podobnie jak MZPD) dzieciom pokrzywdzonym przez działania wojenne, a czas jego funkcjonowania był ograniczony. Dopiero w dniu 6 października 1953 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ postanowiło, że UNICEF będzie działał bez ograniczeń czasowych.

W dniu 20 listopada 1959 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ proklamowało Deklarację Praw Dziecka. Prawa dziecka były też przedmiotem regulacji takich jak: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku, Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 roku, Europejska Karta Społeczna z 1961 roku, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1976 roku.

Wreszcie w 30 rocznicę uchwalenia Deklaracji Praw Dziecka w dniu 20 listopada 1989 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Konwencję o prawach dziecka, która jest obecnie najważniejszym międzynarodowym aktem regulującym prawa dziecka. Polska ratyfikowała niniejszą Konwencję w dniu 7 lipca 1991 roku, a do chwili obecnej (to jest na dzień 6 października 2011 roku) konwencję podpisało 140 państw, a ratyfikowały ją 193 państwa. Treść konwencji w języku polskim jest dostępna na stronie [www Rzecznika Praw Dziecka](http://brpd.gov.pl/index.php) (<http://brpd.gov.pl/index.php>). Ciekawostką jest, iż jednymi z państw, które nie ratyfikowały niniejszej Konwencji są m.in. Stany Zjednoczone, Libia czy Chiny.

Po krótkim wprowadzeniu na temat historii praw dziecka przystępujemy do właściwej aktywności. W proponowanym ćwiczeniu uczestnicy sami będą wymyślali idealny katalog praw dziecka. Prosimy ich na wstępie, by zechcieli przypomnieć zasady dobrego prawa. Warto też poinformować uczestników o instytucji Rzecznika Praw Dziecka. Ustawą z dnia 6 stycznia 2000 roku została ustanowiona instytucja Rzecznika Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 roku Nr 6, poz.69 z późn. zm.). Ustanowienie Rzecznika Praw dziecka stanowi realizację zapisu Konstytucji RP, która w art. 72 ust 4 zobowiązuje do jego ustanowienia jako instytucji mającej na celu zapewnienie ochrony praw dziecka.

Nie wymieniamy na tym etapie praw do ochrony, których zobowiązany jest RPD. Prosimy uczestników, aby zechcieli Rzecznikowi podpowiedzieć jakich praw dziecka i jak, jakimi sposobami powinien RPD ich chronić. Dzielimy uczestników na 5-6 osobowe grupy (powinno być ok. 3 grup). Dajemy każdej grupie arkusz papieru i flamastry. Prosimy ich o zestawienie ok. 10 podstawowych praw, które powinno mieć dziecko. Prosimy uczestników o zastanowienie się jak powinno się zadbać o ich realizację i ochronę. **Przypominamy, że uprawnienia bez procedur zezwalających na ich egzekwowanie są pobożnym życzeniem, uprawianiem polityki, ale nie prawem.** Podpowiadamy, że mogą stworzyć prawo, instytucję, urząd, albo wpaść na inny pomysł.

Po około 6 minutach – dajemy każdej z grup ok. 2 minut na przedstawienie wyników swych prac. Na koniec podsumowujemy wyniki i porównujemy je z zapisami ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, które znajdują się poniżej. W razie potrzeby przeprowadzamy, którą dyskusję, której celem jest porównanie zapisów ustawy z zapisami przygotowanymi przez uczestników.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 roku Nr 6, poz.69 z późn. zm.)

Art. 3.

1. Rzecznik, w sposób określony w niniejszej ustawie, podejmuje działania mające na celu zapewnienie dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem jego godności i podmiotowości.

2. Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności:

- 1) prawa do życia i ochrony zdrowia,*
- 2) prawa do wychowania w rodzinie,*
- 3) prawa do godziwych warunków socjalnych,*
- 4) prawa do nauki.*

3. Rzecznik podejmuje działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

4. Rzecznik szczególną troską i pomocą otacza dzieci niepełnosprawne.

5. Rzecznik upowszechnia prawa dziecka oraz metody ich ochrony.

Art. 9.

1. Rzecznik podejmuje działania przewidziane w ustawie z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę w szczególności informacje pochodzące od obywateli lub ich organizacji, wskazujące na naruszanie praw lub dobra dziecka.

2. Rzecznik powiadamia osobę lub organizację, która zgłosiła informację o naruszeniu praw lub dobra dziecka, o zajęтым przez siebie stanowisku, a w przypadku podjęcia działania - o jego skutkach.

Art. 10.

1. Rzecznik może:

- 1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu,*
- 2) żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji, a także udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe,*
 - 2a) zgłosić udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętych na podstawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich lub w sprawach skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka oraz brać udział w tych postępowaniach,*
 - 2b) występować do Sądu Najwyższego z wnioskami w sprawie rozstrzygnięcia rozbieżności wykładni prawa w zakresie przepisów prawnych dotyczących praw dziecka,*
 - 2c) wnieść kasację albo skargę kasacyjną od prawomocnego orzeczenia, w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach,*
- 3) żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz wziąć udział w toczącym się już postępowaniu - na prawach przysługujących prokuratorowi,*
 - 3a) wziąć udział w toczącym się już postępowaniu w sprawach nieletnich - na prawach przysługujących prokuratorowi,*
- 4) żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa,*
- 5) zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargi do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach - na prawach przysługujących prokuratorowi,*
- 6) wystąpić z wnioskiem o ukaranie w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach,*
- 7) zlecać przeprowadzanie badań oraz sporządzanie ekspertyz i opinii.*

2. Rzecznik może odmówić ujawnienia danych osobowych osoby, od której uzyskał informację wskazującą na naruszenie praw lub dobra dziecka, oraz osoby, której naruszenie dotyczy, w tym także wobec organów władzy publicznej, jeżeli uzna to za niezbędne dla ochrony wolności, praw i interesów jednostki.

Art. 10a.

1. Rzecznik może również zwracać się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz dziecka z zakresu ich kompetencji.

2. Organy, organizacje i instytucje, o których mowa w ust. 1, podejmują sprawy skierowane przez Rzecznika.

3. Organ, organizacja lub instytucja, do których Rzecznik zwrócił się o podjęcie działań na rzecz dziecka, są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajęтым stanowisku.

4. W przypadku gdy organ, organizacja lub instytucja, o których mowa w ust. 1, nie poinformują Rzecznika o podjętych działaniach lub zajętych stanowisku albo gdy Rzecznik nie podziela ich stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie odpowiednich działań.

5. W przypadku gdy Rzecznik stwierdził w działalności organu, organizacji lub instytucji, o których mowa w ust. 1, naruszenie praw lub dobra dziecka, może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych.

Art. 10b.

Organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, są obowiązane z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności:

- 1) zapewnić dostęp do akt i dokumentów badanej sprawy,*
- 2) udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień,*
- 3) udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć.*

Art. 11.

1. Rzecznik przedstawia właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oceny i wnioski zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony praw i dobra dziecka oraz usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie.

2. Rzecznik może również występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

3. Organy, instytucje i organizacje, do których Rzecznik zwrócił się z wnioskami określonymi w ust. 1 i 2, są obowiązane ustosunkować się do tych wniosków w terminie 30 dni od daty ich otrzymania.

Art. 11a.

Rzecznik współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony praw dziecka.